

УДК 657.446

Левицька С. О., д.е.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА МІКРО-РІВНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

***Анотація.** В статті аналізуються вітчизняна та міжнародна практики формування облікового забезпечення розрахунків з бюджетом на рівні підприємства. Розкрито методика формування облікового інформаційного ресурсу. Запропоновано шляхи оптимізації облікових операцій.*

***Ключові слова:** податковий менеджмент, підприємство, платник податків, податкове планування, розрахунки з бюджетом, облікова система, Податковий кодекс, інформаційний ресурс.*

***Аннотация.** В статье анализируются отечественная и международная практики формирования учетного обеспечения расчетов с бюджетом на уровне предприятия. Рассмотрено методика формирования учетного информационного ресурса. Предложено пути оптимизации учетных операций.*

***Ключевые слова:** налоговый менеджмент, предприятие, плательщик налогов, налоговое планирование, расчеты с бюджетом, учетная система, Налоговый кодекс, информационный ресурс.*

***Annotation.** In the article the directions of regulation at the state level reform process of tax legislation are analyzed. The international practice of business taxation and the possibility of its implementation in terms of the Tax Code are considered. Ways to optimize register of operations are proposed.*

***Keywords:** tax management, tax planning, tax minimization, tax payments, business activity, the Tax Code.*

В сучасних умовах становлення системи оподаткування існує чимало невіршених питань, зокрема: результативність адміністрування розрахунків з бюджетом з огляду на оптимізацію обігу оборотних активів, уніфікація податкового та фінансового обліку тощо. Питання податкового менеджменту та податкового планування на підприємстві, зареєстрованому платником податків, мають стратегічне значення, обумовлюють необхідність наукового обґрунтування системи розрахунків суб'єктів за податками та зборами. В основі результативності адміністрування розрахунків з бюджетом лежить дієвість формату інформаційного забезпечення результатів господарської діяльності та його змістовне наповнення.

Окремі теоретичні та практичні питання податкового менеджменту, зокрема, облікового забезпечення розрахунків з бюджетом висвітлено в працях українських та зарубіжних фахівці, серед яких: Бейгельзімер М. Г., Бланк І. О., Горбунов А. Р., Литвиненко Я.Д., Кірш О. В., Ковальчук К. Ф., Мельник Д. Ю., Пеккер Дж., Підлужний М. П., Погорлецький А. І., Рева Т. М., Соловійов І. М., Сутирін С. Ф., Уткін Е. А. та ін.

Активне реформування податкової системи на засадах забезпечення збалансованості соціально-економічного та екологічного розвитку обумовлюють сьогодні формування інноваційних підходів в питаннях менеджменту організації підприємницької діяльності.

Мета нашого дослідження полягає в: обґрунтуванні методичних та організаційних складових ефективного облікового забезпечення нарахування та сплати податків і зборів на рівні підприємства; виявленні пріоритетних напрямків формування інформаційної складової податкового менеджменту.

Визначення категорії “податковий менеджмент” базується на основних функціях управління, розроблених відомим французьким вченим А. Файолем, а саме: планування, організації, мотивації і контролю.

В умовах запровадження Податкового кодексу України спостерігається суттєве, проте, нерівнозначне податкове навантаження на суб'єктів господарювання, що призводить до диспропорційних умов конкуренції. За таких умов, особливого значення набуває впровадження в діяльність підприємств заходів щодо оптимізації податкових платежів, теоретичні та методичні засади яких визначає податкове планування [2].

Для розкриття теми дослідження, доцільно розглянути деякі найбільш поширені підходи до трактування поняття «податковий менеджмент», зокрема:

- процес управління шляхом використання методів адміністративного впливу на податкову систему з метою реалізації податкової політики (Г. Ісаншина);

- сукупність прийомів та методів організації податкових відносин із метою забезпечення формування дохідної частини бюджету та впливу на розвиток виробництва й соціальної сфери (О. Тимченко);

- сукупність трьох складових: системи управління податками; визначена категорія людей, які здійснюють роботу з управління податками; форма підприємництва, що стосується корпоративного і персонального податкового менеджменту (А. Крисоватий, А. Кізіма);

- система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із вибором податкової системи, розрахунком податкових платежів, постійним контролем за їхнім здійсненням (Я. Литвиненко) [1; 3; 5].

На нашу думку, *податковий менеджмент – це організація системи розрахунків з бюджетом суб'єктів на засадах: дотримання чинного*

податкового законодавства; раціональності розрахунків за податками та зборами; забезпечення умов розвитку ефективного підприємництва з урахуванням збалансованості соціальної, економічної та екологічної складових.

В основі податкового менеджменту лежить податкове планування як механізм, що дозволяє взаємно задовольняти протиріччя інтересів між державою та підприємством.

Результатом податкового планування на підприємстві мають бути, з одного боку, формування джерел для нарахування зобов'язань по податках та зборах, з іншого – створення сприятливих умов для розвитку господарської діяльності, регулювання соціально-економічних питань трудового колективу. Базовими засадами податкового планування на мікро-рівні є *максимізація обігових коштів за рахунок мінімізації податків.*

Побудова ефективної системи оподаткування сприяє вирішенню одного з головних питань діяльності підприємства – оцінці та попередженню межі між спроможністю сплачувати податки та збори на умовах забезпечення розвитку підприємництва та ухилення від їх сплати (або проведення розрахунків не в повному обсязі).

Механізм забезпечення ефективності податкового планування полягає в мінімізації податкових зобов'язань шляхом оптимізації результатів здійснення операцій, що підлягають оподаткуванню, законне використання колізій нормативних законодавчих актів. При цьому платник податків *повністю* розкриває свою облікову і звітну інформацію податковим органам.

На сьогодні багато теоретиків та частково практиків вказують на три основні механізми зменшення податкових платежів: ухилення від сплати податків (tax evasion), обхід податків (tax avoidance) та податкове планування (tax planning) [1].

На жаль, сьогодні в Україні відсутні чіткі критерії як самих процедур податкового планування, так і оцінки дій платника за результатами його впровадження на підприємстві. Тому, Україні слід скористатися зарубіжним досвідом з цього питання. Зокрема, у Франції для оцінки сумлінності дій платника податків використовується поняття «зловживання правом» (abus de droit) [5]. В законодавстві Франції визначено, що зловживання правом – результат юридичних побудов, вироблених з метою повного або часткового звільнення від оподаткування [4].

З урахуванням світового досвіду введення у вітчизняне законодавство поняття «зловживання правом», на нашу думку, є доцільним.

Ключовими моментами податкового менеджменту на підприємстві можуть бути:

– формування відповідального ставлення фахівців, в обов'язки яких входять нарахування та сплата податкових зобов'язань, дотримання задекларованих норм та принципів Податкового кодексу;

– удосконалення системи адміністрування, передусім, у частині усунення суб'єктивізму, своєчасності проведення бюджетного відшкодування податку на додану вартість, зменшення масштабів ухилення від сплати податків;

– покращення фінансових показників підприємства шляхом зниження податкового навантаження (в межах чинного податкового законодавства);

– створення сприятливих умов для формування інвестиційного клімату, розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства шляхом застосування інструменту податкового стимулювання;

– забезпечення механізму захисту прав платника податків шляхом створення ефективної системи розв'язання спорів з податкових питань під час проведення процедури адміністративного оскарження, а також у судовому порядку;

– розробка результативних процедур контролю з боку керівного складу підприємства за нарахуванням та сплатою податкових зобов'язань;

– уніфікація методів обліку операцій, що є об'єктом оподаткування, в підсистемах бухгалтерського та податкового обліку;

– забезпечення стабільності, прозорості та передбачуваності системи оподаткування з урахуванням економіко-організаційних особливостей підприємства.

Відтак, одним із складових менеджменту організації діяльності підприємства має стати організаційне забезпечення *функціонування інформаційного ресурсу (ІР)* за результатами діяльності (в т.ч. по розрахунках підприємства з бюджетом) що передбачає:

– визначення структури інформаційних потоків;

– визначення та обґрунтування технології збору, узагальнення та передачі інформаційних блоків з урахуванням потреб внутрішніх користувачів;

– визначення метаданих для службових документів з метою забезпечення їх відповідності функціональному призначенню;

– визначення вимог до етапів обігу ІР та використання їх певними посадовими особами;

– забезпечення умов збереження та відтворення письмових та електронних форматів ІР, доступу до них;

– узгодження політики адміністрування ІР з чинними регуляторними вимогами та нормами;

– визначення можливостей оптимізації ІР як складової успішного використання ресурсного потенціалу суб'єкта тощо.

Базовий інструмент реалізації податкового менеджменту – це результати розрахунково-аналітичної обробки облікової інформації (показників як внутрішньої, так і зовнішньої звітності підсистем обліку). В свою чергу, в умовах формування постіндустріальної економіки зазначена інформаційна база на основі облікових даних виступає як один із видів виробничого ресурсу – обліковий інформаційний ресурс (ОІР).

В системі податкового менеджменту обліковий інформаційний ресурс та адміністрування розрахунків за податками і зборами є комплексною складовою управління господарською діяльністю (рис. 1).

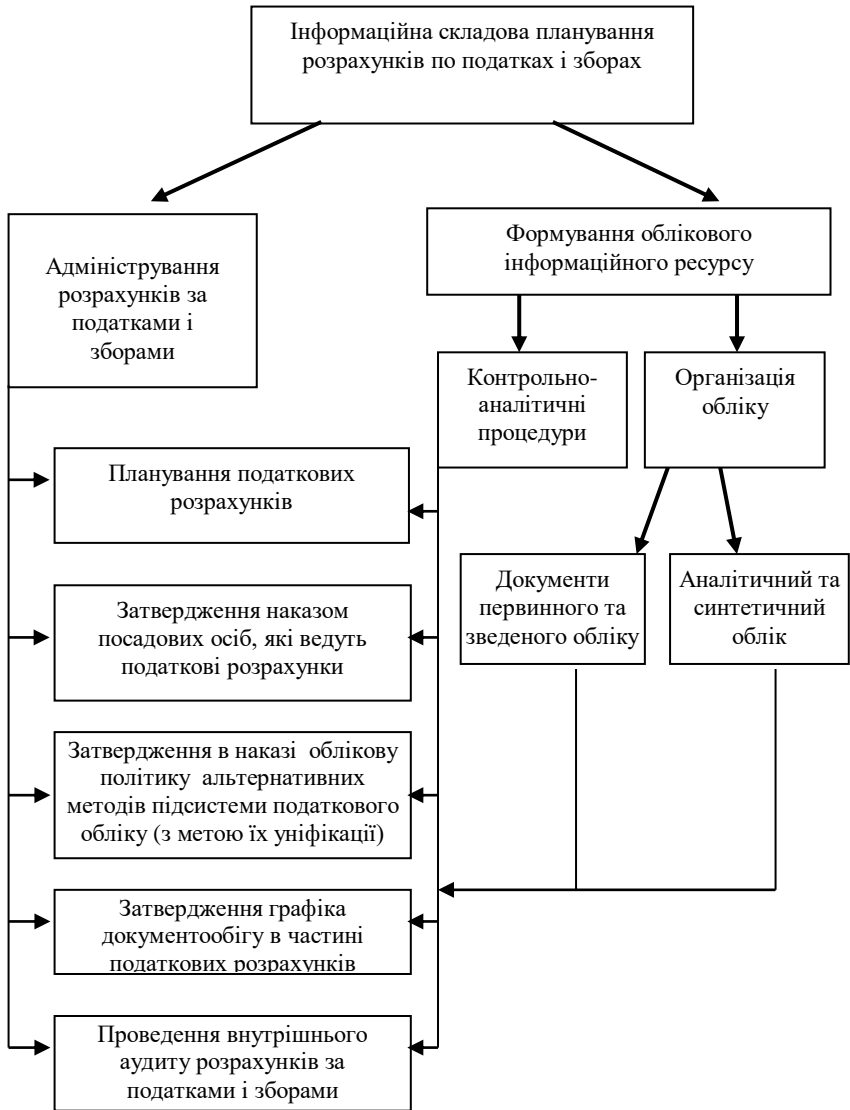

Рис. 1. Організаційна модель податкового менеджменту

Актуальним залишається сьогодні уніфікація методів підсистем бухгалтерського та податкового обліку, що має бути затверджено наказом про облікову політику підприємства. Наприклад: для основних засобів, задіяних на виготовленні готової продукції, для обох облікових підсистем доцільно затвердити виробничий метод нарахування амортизації; у випадку наявного широкого асортименту виробничих запасів – метод списання запасів за ідентифікованою собівартістю; для безоплатного оприбуткування запасів – визначення договірної вартості (звичайної ціни) за методом порівнянної неконтрольованої ціни тощо.

Питання, що потребують визначення з метою уніфікації підходу з наступним затвердженням в наказі про облікову політику, наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Рекомендації щодо уніфікації альтернативних методів бухгалтерського та податкового обліку

№ з/п	Питання, що потребують визначення та затвердження наказом про облікову політику	Для видів обліку	
		Бухгалтерського	Податкового
1	Методи оцінки вибуття запасів	+	+
2	Порядок обліку та розподілу транспортно-заготівельних витрат	+	-
3	Методи амортизації необоротних активів	+	+
4	Критерії встановлення строку корисного використання необоротних активів	+	+
5	Метод обчислення резерву сумнівних боргів	+	+
6	Перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, базу їх розподілу	+	+
7	Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)	+	+
8	Переоцінка необоротних активів: критерії, періодичність, відображення результатів	+	-
9	Робочий план рахунків (з субрахунками аналітичного обліку)	+	+
10	Переоцінка запасів: критерії, періодичність, відображення результатів	+	-
11	Порядок оприбуткування матеріальних цінностей, одержаних на безоплатній основі	+	+

+ - альтернативні методи обліку, які доцільно уніфікувати в розрізі облікових підсистем.

Такий підхід дозволить забезпечити підконтрольність результатів визначення податкових зобов'язань, полегшить «читабельність» звітності, відповідно, – підвищить рівень прийняття рішень оперативного та стратегічного податкового планування.

Висновки. Запровадження системи податкового менеджменту на підприємстві є невід’ємною складовою сучасного менеджменту організації господарської діяльності. Перші етапи впровадження Податкового кодексу України дають змогу стверджувати, що багато зазначених в ньому положень та принципів залишаються на цей час задекларованими. Разом з тим, реформування податкової системи беззаперечно є фактором створення раціональної податкової системи з вищим ступенем цілісності, нейтральності, справедливості, передбачуваності, відповідності вимогам податкового законодавства ЄС.

Ефективність податкового менеджменту полягає в умінні розпізнавати стратегічні проблеми та швидко вирішувати їх, зменшуючи негативний вплив на збалансованість фінансової системи та на обсяги податкових надходжень до державного бюджету. Для оптимізації вилучення обігових коштів на розрахунки по податках і зборах необхідно забезпечити на організаційному та методичному рівнях формування результативної інформації за даними господарського обліку та звітності (зокрема, за даними підсистем бухгалтерського та податкового обліку), передбачивши максимально можливу уніфікацію альтернативних методів обліку операцій, що враховуються при визначенні об’єктів оподаткування.

1. Атаманенко І. Методи оптимізації оподаткування в системі податкового планування / І. Атаманенко // Збірник наукових праць Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua. 2. Алексеев І., Червінська О. Планування інформаційного забезпечення податкових потоків підприємства / І. Алексеев, О. Червінська // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – №19. – С. 3-6. 3. Карпінський Б. А., Залуцька Н. С. Стратегічний податковий менеджмент як механізм управління економічним розвитком держави / Б. А. Карпінський, Н. С. Залуцька // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 4 (5). 4. Пригуляк Н. М. До питання податкового планування на підприємстві / Н. М. Пригуляк // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2009. – № 1. 5. Супруненко С. А. Вдосконалення податкового планування в інтересах держави і підприємства / С. А. Супруненко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. 6. Про схвалення Стратегії реформування податкової системи : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2009 р. N 1612-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/1 doc2.nsf/link1/ed 2009 12 23/an/8/KR091612.html#8>

Рецензент: д.е.н., доцент Борейко В. І.